

and the Monstrous in Medieval Northwest Europe (Leuven 2001); Claude Kappler, *Monstres, démons et merveilles à la fin du Moyen Âge* (Parijs 1980); Jean Céard, *La nature et les prodiges: L'insolite au XVIe siècle en France* (Genève 1977).

62. Irene Winkel, *De monstros. Deutung und Funktion von Wundergeburten auf Flugblättern in Deutschland des 16. Jahrhunderts* (Tübingen 1995); Julie Crawford, *Marvelous Protestantism: Monstrous Births in Post-Reformation England* (Baltimore & Londen 2005); Jennifer Spinks, *Monstrous Births and Visual Culture in Sixteenth-Century Germany* (Londen 2009).

63. Zie bijvoorbeeld A.J.J. van de Velde, 'De Monstrorum Historia van Ulysses Aldrovandi (1522-1607) als bron voor de folklore der vliegende blaadjes', in: Paul De Keyser (red.), *Ars Folklorica Belgica* (Antwerpen & Amsterdam 1949-1956), II, 165-180; Emilie Brouwers, 'Een wonderlijk schatboek uit 1592', *Literatuur* 8:2 (1991) 82-90, over [Pierre Boaistuau], *Het wonderlijcke Schadt-Boeck der Historien* (Dordrecht 1592), oorspronkelijk *Histoires prodigieuses les plus memorables* (Parijs 1560; herz. uitg. 1566; reprint Parijs 1996); Conradus Lycosthenes, *Prodigiorum ac ostentorum chronicon* (Bazel 1552; herdr. 1557); Ambroise Paré, *Oeuvres* (Parijs 1575), heruitg. als *Des monstres et prodiges* (Parijs 1840), nieuwe uitg. door Jean Céard (Genève 1971; Parijs 2003), Engelse vertaling *On Monsters and Marvels* (Chicago 1982).

64. Walter L. Strauss, *The Complete Engravings, Etchings and Drypoints of Albrecht Dürer* (2d ed., Mincola 1973), 20-21, nr 10 (The Monstrous Sow of Landser); Jacob Locher, *Carmen heroicum de partu monstrifero* (Ingolstadt 1499).

65. Alan W. Bates, 'Good, common, regular, and orderly: early modern classifications of monstrous

births', *Social History of Medicine* 18 (2005) 141-158.

66. In cristijden zoals de godsdienstoorlogen in Frankrijk en Duitsland, de dertigjarige oorlog in het Heilige Roomse Rijk en de Engelse Revolutie in het midden van de zeventiende eeuw werd die boodschap door belanghebbenden ook politiek of confessioneel geduid. Zie Katherine Park & Lorraine Daston, 'Unnatural Conceptions: The Study of Monsters in 16th and 17th-century France and England', *Past & Present*, nr 92 (1981) 20-54; en meer in het algemeen van dezelfde auteurs, *Wonders and the Order of Nature, 1150-1750* (Brooklyn 1998); Dudley Wilson, *Signs and Portents: Monstrous Births from the Middle Ages to the Age of Enlightenment* (Londen 1993); Jerome Friedman, *Miracles and the Pulp Press during the English Revolution. The Battle of the Frogs and Fairford's Flies* (Londen 1993), 41-56; Alan W. Bates, *Emblematic Monsters: Unnatural Conceptions and Deformed Births in Early Modern Europe* (Amsterdam & New York 2005).

67. Volledige tekst 'De monstergeboorte van Joure', in: Gerrit Komrij, *De Nederlandse poëzie van de 12de tot en met de 16de eeuw in 1000 en enige bladzijden* (Amsterdam 1994), 1188-1192, naar een eerdere publicatie door F.K.H. Kossmann, *De Nederlandsche straatzanger en zijn liederen in vroeger eeuwen* (Amsterdam 1941), p. 66-69, op grond van een planodruk uit de collectie van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde te Leiden [thans Universiteitsbibliotheek Leiden: 1101 A 21:1-2] waarop nog drie andere liederen voorkomen, samen met de afbeelding van de misgeboorte. Ik dank dr. G.A.C. van der Lem hartelijk voor zijn hulp bij het terugvinden van deze planodruk.

68. *Afbeeldinghe ende wonderlijcke beschrijvinghe van een Kint het welck ghebooren is binnen de*